

Oeuvres de Georges Scholarios.

Commentaires des ouvrages d'Aristote.

A.

Sur les trois premières parties de la logique.

Épître dédicatoire à Constantin Paléologue.*)

Τῷ Μψηλοτάτῳ καὶ πανευτυχεστάτῳ δεσπότῃ καὶ Κωνσταντίνῳ Βατικ. 2228
τῷ Παλαιολόγῳ. f. 1

Εἴπερ ἀλλω τοι! καὶ σοι τὰς ἀπαρχὰς τῶν γῆμετέρων ἔργων ὅφεῖλων,
πάντα ἀρίστη καὶ βασιλικωτάτη ψυχή, πολλὰ μὲν ὑπὲρ τῆς ἐν λόγοις
ἡμῶν ἐπιδόσεως εὑξαμένῳ, οὐκ δλίγα δὲ πράξαντι, καὶ γενναῖας ἡμῖν ἔχει
γε τῶν ὑπαρχόντων καταβαλσμένῳ τὰς ἀφορμάς· τὴν γάρ τιμὴν καὶ τὴν
εὔνοιαν, δι' ᾧ οὐκ έχεις μὲν συγδήσας σαυτῷ, πολλὰ δὲ διδώσεις ἐλπίζειν παρίημι·
ἔργον εἰς φιλοσοφίαν πεποιημένον ἔμοι καὶ φιλοσοφίας τὸ κράτιστον, οὐ
πρῶτον ἀπλῶς· πολλὰ γάρ ἔφθηγε τοιαῦτα ἐκδεῖσαι, ἀγεν τῶν ἐπ' ἄλλαις
ύλαις συντεθειμένων· ἀλλὰ πρῶτον τῶν μάλιστα ἀξίων λόγου τε καὶ
σπουδῆς, ἡ Θεοῦ συνεργαζομένου συγγράψειν τε καὶ τῷ γένει· βοηθεῖν δὲ
τούτων προήργματι, σοὶ τοῦτο προσφέρω, τοὺς ἄλλους τῶν φιλῶν παρα-
δραμών· ἐπανῶ γάρ καὶ τοῦτο τοῦ ἡμετέρου καθηγεμόνος, δι γε μηδὲ μή,

* A = Vaticanus 2228, f. 1-4, copie autographe de Scholarios;

B = Mutinensis 50, f. 7-9v, copie autographe;

C = Parisinus 1941, f. 1-3, copie autographe;

D = Édition de Sp. Lambros, *Παλαιολόγεια καὶ Πελοποννησιακά*, t. II, p. 14-18,
d'après C, incomplète.

1-2 Tit. om B 1 κυρῷ CD 6 γε om CD καταβαλλομένῳ BO 7 ἐλ-
πίζων D 9 ἐκμεδωκάς D

ἢν σφόδρα αἰσχύναι τῇ τοιαύτῃ προσηγορίᾳ, δτι πολλὰ τῶν συγγραμμάτων εἰς Ἀλέξανδρον ἀναπέμπων, ἐκεῖνόν τε τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἔαυτὸν τῇ παρὰ τοῦ βασιλέως εὔνοίᾳ κοσμεῖν καὶ τιμῆν φετο· δ καὶ πολλοὺς οἶδα πανταχοῦ καὶ ζηλώσαντας καὶ νῦν ἔτι ζηλοῦντας. Οὕτε τοῖνυν Ἀριστοτέλης εἶχεν διὰ ἔμελλε προτιμᾶν Ἀλεξάνδρου, καὶ σὺ νῦν πᾶσι τοῖς φιλοσοφίας διπλωσοῦ γεγευμένοις ἀντικρυς Ἀλέξανδρος, εἰ, τῆς ἀπὸ τῶν καὶ ρῶν διοπῆς ἐκείνῳ μόνης παραχωρῶν, καὶ ἀρετῆς μὲν οὐδενὸς τῶν ἔξοχων λειπόμενος, τῆς δὲ κοινῆς Ῥωμαίων τύχης συναπολαθεύειν καίτοι καὶ τὸν Ἀλέξανδρον μάλιστα μὲν φιλοσοφίας ἀκροατήν, σὺ σφόδρα δὲ φιλόσοφον ἀν τις εἶποι· σὺ δὲ 10 ὅλιγα μὲν ἡροάστω φιλοσοφίας, ἔργοις δὲ εἰλικρινῆ τε καὶ ἐναργῆ τὴν εἰκόνα τοῦ φιλοσόφου διεικύνεις ἐν σεαυτῷ· οὐ γάρ μόνον τῶν τῆς φιλοσοφίας ἀποτελεσμάτων τε καὶ καρπῶν πάνυ τι φαίνει μετεσχηκώς, περὶ διὰ αὐτίκα μέλιτα λέγειν ἀρχόμενος, ταῦτα δ' εἰπεῖν ἀρετῆς ἀπάστης. ἀνθρώπῳ τε πρεπούσας καὶ ἀρχοντι, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς ταύτης ἐραστὰς 15 τοι | γιγάντων καὶ περιέπεις, καὶ πολλοῦ τινος ἀξίους ἥγησι σαυτῷ τε καὶ πᾶσι· νοῦν τε ἔχουσι καὶ κτᾶσθαι νοῦν βουλομένοις· οὐδὲ περὶ τὰς τούτων κρίσεις διαμαρτάνεις, ἀλλὰ σοι παντὸς μᾶλλον σαφές ἐστι τίς μὲν οἶδε, τίς δὲ εἰδέναι δοκεῖ, καὶ τῶν εἰδέτων αἴθις διαφορὰς ἔξεπίστασαι, οὐδὲν σοι πρᾶς τὴν ὑγιαίνειν διτίσιν προσίσταται πάθος, οὐ φιλία πρᾶς 20 σεαυτόν, οὐ φθόγος τῶν ἐν τοῖς καλοῖς προεχόντων, δι σύμβολον ἐγὼ μέγα ποιοῦμα: τῆς ἐν ταῖς ἀλλαις κρίσεσιν ἀκριβείας, μᾶλλον δ' ἐξ οὗ μαντεύομα: τίγν τε φιλοσοφίαν αὐτὴν καὶ τάλλα τῶν ἀγαθῶν ἀνθήσειν, ἐπειδὸν αὐτοῖς μὲν ἀναρτιώσκαιν γένοιτο διὰ σέ, σὲ δὲ διὰ τὴν ἀρετὴν εὐτυχεῖν, ταῦτα γνήτων τυγχάνειν, ὡς ἢν ἡμεῖς ἀμεινον πράξωμεν. Τὸ μὲν 25 οὖν βιβλίον τούτων εἶναι πρωτόρεταί σοι· διήργηται δὲ εἰς τρία· καὶ γάρ ἔστιν εἰς τὰ πρῶτα τῆς λογικῆς τρία μέρη ἔξιγγια, ὡς αἱ τῶν βιβλίων δηλοῦσιν ἐπιγραφαί.

“Οπως δέ μοι ἐπῆλθε νῦν ἡ τοῦδε τοῦ βιβλίου συγγραφή, δικαιούμενος μήτε σὲ μήτε τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀγνοεῖν. Ἐμοὶ γάρ σφιδρὸς δὲ τῇ φιλοσοφίᾳ ἐγγέγονεν ἔρως, ἐπότε ποιητικῆς τε καὶ ῥητορικῆς ἰκανῶς ἐτύγχανον ἐπιμεληθεῖς· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν μέγα παρὰ τοῖς ἐπιφιλοσοφίᾳ τότε δέξανται ἔχουσιν ἢν ἡμῖν ἀκριβῶς ἔξετάζων εὑρισκον, ἀλλὰ καὶ λίγα τρόπες αὐτοῖς ἐλάττω διδάσκειν ὡς αὐτὸς συγεώρων περιουσίᾳ φύσεως καὶ σπουδῇ, (τὰς γάρ τέχνας ἢ τιμὴ τρέψει, φησὶν ὁ Κικέρων, ἐνταῦθα δὲ ἐκ πολλοῦ σύνθετος μαθήτας ἦν οὐθὲν ἢ τέχνη, καὶ διὰ τοῦτο κατὰ μακρὸν ἀμελούμενα τέλος ἐπιβέσθη παντάπασι τὰ τῆς φιλοσοφίας λαμπρὰ δόγ-

8 οἶδα D δ σὺ: οὐ D 12 πάνυ τοι BCD 13-14 ταῦτα δ' εἰπεῖν — ἀρχοντεις dans la marge inférieure A 18 δοκεῖ, om D 22 ἀρθήσειν: αἰσθήσεων D 34 Honos alit artes omnesque incenduntur ad studia gloria (Cic., Tusc. 2).
36 ἀμελούμενα: ἡμελούμεθα D

ματα, ὥστε θαῦμα τότε δοκεῖν εἴ τις αὐτῆς εἶχε τῆς Ἀριστοτελείας λέξεως ἐπαίτειν, καὶ τοῦτο ἀρκεῖν ἐκείνῳ πρὸς δόξαν φιλοσοφίας), ἐπὶ τοὺς παλαιοὺς ἐτραπόμην διδασκάλους καὶ τὰ ἐκείνων συγγράμματα. Ἐζήτουν δὲ οὐ τοὺς ἀπλουστάτους, τούτους δὴ τοὺς τὸν Ἀριστοτελεῖν ἔξητακότες, ἵν' οὗτως εἶπω, φίλοιόν (αὐτοὺς γάρ φησι μᾶλλον ἀρμόττειν 5 τοῖς παρέργως ἐπιχειροῦσι φιλοσοφίᾳ καὶ δοξῆς εἰγεκα | μόνης, καὶ αὐτοὺς f. 2 οὕτω καὶ ἔχ τοιςύτων λογισμῶν ἡμιμένους τοῦ πράγματος), ἀλλὰ τοὺς σοφωτάτους τε καὶ ἀκριβεστάτους, οἵ τινες ἐντεριώνην καὶ τὸν ακρόπολν αὔτοῖς τε ἔξεσπασαν καὶ τοῖς ἄλλοις ἔξωκαν χρῆσθαι, τοὺς περὶ Θεόφραστον καὶ Ἀλέξανδρον λέγω, ἢ περὶ Πορφύριον καὶ Σιμπλίκιον. Ἐστι γ. 10 δὲ οὐδὲ μέχρι τούτων, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπερόριον σοφίαν, λέγω δὲ τὴν Λατίνων, συμβαλεῖσθαι μοι πρὸς τὸν σκοπὸν μάλιστα υπειληφώς, ἐπει τῆς Λατίνων φωνῆς ἐτύγχανον ἐπαῖων, οὐκ ὀλίγας ἐπῆλθον βιβλίους λατινικάς, πολλάς μὲν τῆς ἀρχαιοτέρας, οὐκ ἐλάττους δὲ τῆς μέσης, πλείστας δὲ τῆς νεωτέρας ταύτης καὶ ἀκριβεστέρας αἱρέσεως· εἰ γάρ τῶν 15 Λατίνων διεξάσκαλοι σύτε τῶν Πορφυρίου τε καὶ Ἀλέξανδρου καὶ Ἀριμωγίου καὶ Σιμπλίκιου καὶ Θεμιστίου καὶ τῶν τοιςύτων τιγνόγρασσυ, καὶ ἔτι τὰ Ἀβερόσου καὶ Ἀριγκένου καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀρράβων τε καὶ Περσῶν εἰς τὴν ὅλην φιλοσοφίαν συγγράμματα εἰς τὴν ἔαυτῶν μεταξειρηγμένα φωνῇν ἀπαντά προσανέγνων· Ἀβερόσην δὲ οὐδεὶς, οἷμαι, ἀγγοεῖ τῶν ἔξηγητῶν 20 Ἀριστοτέλους ὅντα τὸν ἀράτιστον, καὶ οὐκ ἔξηγητὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ ποιητὴν πολλῶν λόγους καὶ σπουδῆς ἀξίων βιβλίων. Ἄτε οὖν ἐκ ποικίλης σοφίας τὰ κάλλιστα συλλεξάμενοι καὶ πολλὰ παρ' ἔαυτῶν ἔξευρόντες, οἷς εἰκός ἐστιν (τί γάρ ἄλλο κέρδος γένοιτον τοῦ πολλὰ μαθεῖν ἢ τὸ ἔξευρεῖν πολλὰ καὶ καλὰ δύναται;), πολλαῖς μὲν προσθήκαις τὴν Ἀριστοτελείαν 25 φιλοσοφίαν ἐπηύξησαν, πλείστοις δὲ καὶ ὑψηλοτέροις ζητήμασι τε καὶ θεωρήμασι καὶ διαιρέσεις λεπτοτάταις τὰς τῶν ἡμετέρων καὶ πρώτων ἔξηγητῶν ἀπέκρυψαν ἔξηγήσεις. Ταῦτα δέ τι καὶ αὐτοὶ πεπόνθασιν ἐν σφίσιν αὐτοῖς· οἱ γάρ ὄστεροι καὶ ἐν αὐτοῖς διά γε τὰ αὐτὰ τοὺς πρότερους παρελγάλιθασιν.

30

Ταῦτα τοίνυν ἀπαντά ἐπελθών, εἰ μὲν ἐκέρδαντι τι καὶ αὐτὸς πλέον τῶν Μαγεντηγόν, ἢ Ψελλόν, ἢ Φιλόποιον μόνον ἐν τοῖς τοιςύτοις προστησαμένων, | τῷ Θεῷ χάρις τῆς διωρεᾶς· ἐκείνου γάρ τοῦτο δῶρον ἀγαμ- f. 2 φισβητήτως. Εἰ δὲ οὐδὲν ἐμοὶ πλέον γέγονεν ἐκ τοῦ πολλὰς βιβλίους μεταχειρίσαι, τοῦτο δήπου καὶ τῇ ἐμῇ ῥᾳθυμίᾳ καὶ τοῖς καροῖς ἴσως οὐ 30 σφόδρα ἐπιτετραφέσι φιλοσοφεῖν δίκαιος ἀν εἶην λογίζεσθαι. Καὶ εἰ μὲν

δ ἔξηγητοτας D ἵν' οὗτως εἶπω οὐ D 6 ἔνεκα D 10 Συριανὸν: Ἀρειανὸν D, καὶ αἱ Λαριανὸν 16 Ἀμωρίου A. f. 18 Ἀρδβων D 20 προσανέγνωσαν D 88 τῇ δωρεῇ D

πολλοῖς τῶν νῦν τι δοκούντων εἶναι αἴτιος αὐτὸς ἐγενόμην τῆς εὑδοξίας, τὰ μὲν διδάξας, τὰ δὲ τῷ πρὸς ἐμὲ ζήλῳ κινήσας, καὶ πᾶσι τοῖς ἐπιτῶν ἐμῶν καιρῶν καθάπερ δητορικῆς, οὕτω δὴ καὶ φιλοσοφίας τυγχάνω παράδειγμα γεγονώς, καὶ γένοντο, Θεὲ βασιλεῦ, πλεῖστοι κρείττους τοῦ παραδείγματος, αὐτοῖς τε ἀν φαῖεν καὶ Θεός ἀγαθὸν μαρτυρήσει καὶ ἐλέγξει τοὺς ἀντιλέγοντας· ως δ' ἀν αὐτὸς εὑξαίμην, συγγνοίη.

¹⁰ Ἐπειθύμησα δὲ καὶ διμιληταῖς τισι τὰς ἐμὰς ἐπ' Ἀριστοτέλει μελέτας καταληπεῖν, καὶ δὴ θύραν τε ἀγέψαται διδασκαλεῖου τοῖς ἐθέλουσιν ἀκροασθεῖ μου· καὶ εἰσὶ φεῦ ἐν ἀπάσῃ τῇ πόλει τρεῖς ἡ τέτταρες, οἱ δυγάμενοι τὰ φιλοσοφίας δέχεσθαι δίγματα, δυνάμενοι δὲ οὐδὲν αὐτοὶ γνησίως, πεντακὲ εἰνεκα καὶ τοῦ τοῖς τῶν ἀναγκαίων προσαπχολεῖσθαι φροντίσει καὶ τῷ φαῦλᾳ μὲν εἶναι παρ' ἡμῖν τὰ τῆς παιδεύσεως ἀθλα πράγματος ἐπιπόνου, τοὺς δὲ πλείστους ἀπὸ τῶν ἐναντίων καὶ ῥάστων εὔδοκιμεῖν. Αὐτὸς μέντοι, τό γε ἐμόγ, οὔτε δικτήσας, οὔτε μισθὸν ἐλπίσας, ἀλλὰ καὶ ἐπιβούλευόμενος πράττω. Τρεῖς δὲ μόνους εἶπον ἡ τέτταρες δύνασθαι ἀκροασθεῖ μου, τοὺς νέους, οὐ τοὺς δῆθεν προκεκοφέτας· τούτων γάρ καὶ αὐτῶν ὀλίγων ὄντων οἵ μὲν περιττόν τι χρῆμα ποιοῦνται φιλοσοφίαν, οἱ δὲ αἰσχρὸν ἥγοντας φοιτᾶν, ἐπεὶ διδασκάλων δόξαν φθάσαντες ἔσχον, καὶ ἔτι τὰ τῆς ἐχλόγοις φιλοσοφίας ἀθλα, καὶ πρὸ τοῦ φιλοσοφῆσαι καλῶς, οὐκ οἰδα ποιῶ τύχῃ λαβόντες, μάτην λοιπὸν ἥγονται φιλοσοφήσειν.

²⁰ ^{f. 3} Ἐπει! δὲ οὐκ ἐμελλον ἐντυγχάνειν διλλοθή που ταῖς ἡμετέραις φωναῖς, τε σύσας | καὶ ὑπερορθοῖς ταῖς πλεῖσταις καὶ λόισις ἐμπλεῖς οὐκ ὀλίγαις, ἔδει: δὲ αὐτοὺς ἐν ἔχυτοῖς γιγνομένους ἀναπολεῖν τὰ ἡκουσμένα καὶ τοῖς τῆς μνήμης ταχείοις ἐγαποτίθεσθαι, ὅμα τε ὠμίλουν καὶ ἐνεστημειούμην γραφῆ τὰ λεγόμενα. Ἡρόδαμην δὲ ἀπὸ λογικῆς, οἵτις ὁπόσον τε πρὸς τὴν τῶν διλλωγικῶν ἐπιστημῶν απῆσιν συμβάλλεται καὶ δπως, ταύτης ἀγνοουμένης ἦ μή γινωσκομένης ως δεῖ, ἀδύνατον ἡντινοῦν ἐπιστήμην λαβεῖν καὶ ἔχειν καλῶς, ἐκ τῶν περὶ αὐτῆς προλεγομένων ἐν τῷ παρόντι συντάγματι γένοιτο· τοιούτην δῆλον. Καὶ τεσσάρων μάλιστα μερῶν τῆς παλαιᾶς λογικῆς ἐξηγήσεως ἀκριβεῖς διεσμένων, τριῶν τε τῶν πρώτων εύθυνς καὶ τετάρτου, τῶν τετέρων ἀναλυτικῶν, ἀ περὶ τοῦ συλλογισμοῦ εἰδικῶς διαλαμβάνεις καθέτον εἰς τὴν ἀναγκαίαν ὕλην συνέλκεται, δηλούστι καθό δέστιν ἀποδεικτικός· τὰ γάρ λοιπά τεχνολογικά ὄντα μικρᾶς δεῖται ἐπιστασίας· τῆς μὲν εἰς τὸ τέταρτον ἐξηγήσεως τῷ ἐξ Ἀκίνου Θωμᾷ παρεγώρησα, οὐ τοσοῦτον εὐνοίας ἐκείνου χάριν, δισσον φειδοῖς τε τῶν πόνων καὶ τοῦ μή μάταιον ἀποδεῖξαι τὴν σπουδὴν, τὴν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἐξηγήσεως ἐκείνου κατεβαλόμην· ἔφθην γάρ ἐρμηνεύσας ἐξηγήσει τοῦ ἀνδρὸς ἐπι-

ταύτη τῇ πραγματείᾳ λόγου ἀξίαν, οὐδὲ αὐτὸς ὅλιγα πρὸς κάσμον συμβαλόμενος ἔκεινη, δσα γε ἐπρεπεν ἔρμηγει. Ταύτην δὴ τὴν ἐξήγησιν ὡς μὲν πατρὶ καὶ στημένοργῷ τῷ Θωμᾷ, ὡς δὲ ἔρμηγει, πρὸς γε τοὺς μὴ δυναμένους τῆς ἔκεινου φωνῆς ἐπαΐειν, ἐμοὶ προσήκειν οἰόμενος, καὶ ἄμφι εἰδῶς ἐξαρκέσκι τὸν αὐτὴν τοῖς πρῶτον ἐπούσι τὰ περὶ ἀποδεῖξεως συλλογῆς, σὺ μὴν δὲ ἄλλὰ καὶ τὴν περὶ ἀποδεικτικοῦ συλλογισμοῦ πραγματείαν βραχέα ἔγραψα καὶ θεωρήματα καὶ τοῖς εἰσαγομένοις προσσχομένην εἰδῶς, οὐκ τρισυλήθην πόνον τέ σῦ σφέδεα ἀναγκαῖον αἴρεισθαι καὶ τὴν σπουδὴν, δπερ εἶπον, ἐκείνην μάταιον ἀποφαίνειν, πάντων προσθεμένων ἀν εἰκότως ταῖς ἐξηγήσεις, ἃς ἔμελλον ἀπ' αὐτοῦ τε καὶ πολλῶν ἄλλων το συλλέγων | καὶ αὐτοῦ οὕτως θεωρήσεις, πολλῷ λοιποτέρας καὶ ἀκριβεστέρας f. 3^η καὶ σαφεστέρας ἔτεις τῶν ἔκεινου ποιεῖσθαι.

Ἐξηγήσασθαι μὲν οὖν, δπερ εἶπον, τῆς λογικῆς μέρος τούτων εἶνεκα σὺν εἰλέμην· εἰς δὲ τὴν Πορφύρίου Εἰσαγωγὴν καὶ τῶν δέκα Κατηγοριῶν τὸ βιβλίον καὶ τὸ Περὶ ἔρμην είας, ἢ δὴ καθάπερ τις θεμέλιος τῆς περὶ τὸ συλλογισμῶν πραγματείας καὶ φιλοσοφίας ἀπάσης εἶναι δοκεῖ, ταύτην ἐκδέσων τὴν ἐξήγησιν, εἰς τρία διαριζομένην, ὡς εἰρηται, ὡν ἔκαστον εἰς ἀναγνώσεις διειλέμην εἰτουν ὄμιλίας· ἐν αἷς ἀναγνώσεσιν ἔστι μὲν προθεωρήσα τις ἐν ταῖς πλείσταις, ἐπάγεται δὲ ἡ τοῦ γράμματος διαίρεσις γενικῶς· εἶτα διαριζεῖται τὸ γράμμα εἰδικῶς καὶ ἔρμηνεται· εἶτα ζητοῦνται τινὰ ἐν τῷ γράμματι· εἶτα δπού δεῖ ζητεῖν καὶ ἔξω τοῦ γράμματος ἔνια, σὺν δὲ τοῦτο παρίεμεν. Καὶ πρὸς ταῦτα τὰ ζητήματα προχωροῦμεν τῷ λατινικῷ τρόπῳ, τιθέντες τε τὸ πρόβλημα καὶ ἐπιχειροῦντες εἰς τούταντίον ἐν ταῖς πλείστοις· εἶτα διοριζόμενοι τὰληθές καὶ λύσοντες τὰ ἐπιχειρήματα· δὲ τὴν ἡμετέρων ἐξηγητῶν σὺνδείς πω μέχρι τῆς ἡμέρας τῆσδε, δσα γε ἐγὼ οἶδα, τυγχάνει τεθαρρηκώς. Ἐν σλίγοις μὲν οὖν καὶ διαφορὰς διεῖδων τιθεμεν καὶ αριστεις περὶ τούτων ἡμετέρας καὶ γνώμας ιδίας, ἀλλ' ἐν τοῖς πλείοσιν ἐκτρεπόμενοι τε κενοδοξεῖσθαι καὶ σοφίας διέξαντικα προσποιούμενοι, οὔτε τοὺς ἄλλους ἐλέγχειν, οὔτε αὐτοὶ ἐπιδείκνυσθαι· ἥξιώσαμεν, ἀλλ' ἡγαπήσαμεν τὰς ἀληθεστέρας ἐξηγήσεις δοκούσας τοιναὶ τῶν ἐγγωμένων, ταύτας τιθένται, σύνδεν προσδιοριζόμενοι· οὕτω εἰσὶ καὶ δτου χάριν τῶν ἄλλων πλέον ἐδοκιμάσθησαν. Εἰ δὲ οὐκ ἀκριβεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ συντομίας καὶ τοῦ σαφοῦς, δσον οἶσν τε ἦν, πεφροντικότες ἐσμέν, ἐπει μὴ τῆς ἔξεως τῶν ἀναγνωσμένων στοχαζόμενοι καὶ τῶν παρόντων καὶρῶν τὴν τοιαύτην τέχνην παντάπασιν ἀφελομένων, πολύστιχα ἀν βιβλία ἐπὶ ταῖς τρισὶ ταύταις συνεθήκαμεν πραγματείας, τοῦτο πρὸς μὲν τοὺς φιλογείκους οὐδὲ λισχυρίζεσθαι χρή, τοῖς δὲ σοφοῖς

7 τοῖς εἰσαγομένοις στο CD
ἔξηγησεσιν 25 ἡμετέρας B

9 προσθεμένων: προσθεμένην D, qui finit à
82 Εἰ δὲ — διατριβάς en marge dans A

καὶ φίλοις τῆς ἀληθείας η̄ φύσις αὐτοῦ τοῦ παρόντος ἔργου δηλώσει. Πέπεισο γάρ, πάντα ἀρίστη καὶ βασιλικωτάτη ψυχή, ὅτι καίτοι τοῦ σαφοῦς ἐν τούτοις καὶ προχείρου πλεῖστα πεφροντικῶς, δέδια μὴ ἀτύγετα η̄ τοῖς γε μὴ ἡμῶν ἀκροασσαμένοις διὰ τὸ ἐκ πολλοῦ ἥδη χρόνου καὶ βιβλίων καὶ λόγων τοιούτων μὴ εὔμοιρησαι τὰς τῆς διατριβάς.

Οἴματι μὲν οὖν καὶ τοῖς ἡμετέροις καὶ τοῖς Λατίνοις αὐτοῖς οὐκ δλίγου ἐν φανεῖσθαι τὸ ἔργον ἀξιον διὰ γε τὰ εἰρημένα, καὶ σοὶ δὲ αὐτῷ, κράτεστε δέσποτα, εἰ σοὶ γένοιτο σχολὴ τῆς Ἀριστοτελείας φιλοσοφίας ἀντέγεσθαι· τὴν γάρ ἔφεσσην ἔχεις. Εἰ δὲ μεῖζοις καὶ τῷ κοινῷ λυστελεστέροις 10 προσέχων πράγματιν οὐδυνήσῃ, δὲ δὴ καὶ εὔχομαι μᾶλλον καὶ συμβούλεύω σοὶ τε καὶ πάντας πρεπόντως ἀρχεῖν ἐθέλοντι, δωρεαῖς | καὶ τιμαῖς ποιήσεις πολλούς, ἐκ τούτου τε τοῦ συγγράμματος καὶ ἐξ ἀλλων πολλῶν βοηθουμένους καὶ φρόνησιν κτωμένους ἀληθινήν, σοὶ τε καὶ πατρίδοις καὶ γένει καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὀφελίμους γίνεσθαι.. Καὶ ἡμεῖς ἔως ζήσωμεν, ταῦθ' ὁρῶντες, 15 οὕτω παντούς καὶ πλείω καὶ βελτίω συγγράμματα ἐκδιδόντες, ἐπεὶ τοι γε ταῦτα καὶ λόγων οὕτω δειγῶς καταφρονουμένων, δέδια μή μοι καὶ ὃν ἐκδέδωκα μεταμελήσῃ· ή γάρ τῶν πραγμάτων δυστυχία καὶ εἰς τὸ χεῖρον καθηγεόντων φορὰ γρηστὸν οὐδὲν ἐλπίζειν ἀφίησιν.

Ἄλλος σύ τε εὐτυχοῖς καὶ βοηθοῖς τοῖς πράγμασιν, ὡς ἐν αὐτὸς 20 ἕρεύλοις, καὶ ἡμεῖς σοι περὶ τὴν τῶν λόγων, ὡς οὕτως εἰπεῖν, ἀναβίωσιν συνεργούντες ὀφελεῖημεν, ὥσπερ ἔτεροι περὶ ἀκαστος πεπραγμάτευται· τὸ πέρι δὲ τοῦ ἀκομψον εἰναι καὶ ἀφελῆ ταυτηνὶ τὴν προθεωρίαν καὶ πόρρω που τῆς γε ἡμῖν δυνατῆς καὶ συνήθους περὶ τὰ τοιαῦτα φιλοτιμίας ἀπολογούμενος, εἰ τὴν μηδην αἰτιάσαι, καὶ τὴν δλην ὑπόθεσιν τοῦ βιβλίου, 25 περὶ τὸν οὐδὲν οὐδὲ φιλότιμον οὐδὲν προσεμένην, ἀληθῆ τε καὶ δίκαια ἐρεῖς καὶ ἐμοὶ ἀρέσκοντα, καὶ τῶν νοῦν ἔχόντων οὐδεὶς ἀντερεῖ. †

† 'Ο δεύτερος τῆς βιβλιού σου Γεώργιος δ Σχολάριος.

Première partie.

Prolégomènes à la logique et à „l'Isagoge“ de Porphyre.*)

Leçon I.

Utilité de la philosophie.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΣΥΟΛΑΡΙΟΥ, ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΟΓΙΚΗΝ Vatic. 2223
ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΕΙΣΑΓΩΓΗΝ, ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΥΛΛΕΓΕΝΤΑ f. 5
ΒΙΒΛΙΩΝ, ΜΕΤΑ ΙΛΙΩΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΩΝ.

ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ.

Ἐτὶς πόσα χρήσιμος ἐστὶν ἡ φιλοσοφία. 6

Τοῦ Θωμᾶ τοῦτο. — Ἡ περὶ τὴν σοφίαν σπουδὴ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων σπουδασμάτων ἐστὶ τελείότερον, ὑψηλότερον, ὡφελιμώτερον, ήδιον· τελείότερον μέν, ἐπειδὴ καθέσσον δὲ ἀνθρώπος προστίθεται τῇ περὶ τὴν σοφίαν σπουδῇ, κατὰ τοσοῦτον ἦδη τῆς ἀληθίνες μακάριότητος καρποῦται τὸ μέρος· διὸ καὶ ὁ σοφὸς Σολομὼν ἐν τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ 10 φησι· „Μακάριος ἀνὴρ δὲ ἐν σοφίᾳ διατριβων“· ὑψηλότερον δέ, δτι διὰ ταύτης δὲ ἀνθρώπος μάλιστα πρὸς τὴν θείαν ὄμοιότητα φθάνει, ητις ἐν σοφίᾳ πάντα ἐποίησεν, καὶ ἐπειδὴ τῇ ὄμοιότητι αἰτίᾳ φιλίας ἐστίν, ἡ περὶ τὴν σοφίαν σπουδὴ μάλιστα τῷ Θεῷ διὰ φιλίας συνάπτει· διὸ καὶ ἐν τῷ τοῦτον Σοφίας φησὶν ὁ Σοφός· „Ἡ σοφία θησαυρὸς ἀπειρός ἐστι· 15 τοῖς ἀνθρώποις, τοῖς δὲ χρώμενοι γεγόνασι μέτοχοι καὶ φίλοι Θεοῦ“· χρησιμώτερον δέ, ἐπειδὴ διὰ τῆς σοφίας ταύτης πρὸς τὴν ἀθλήταν φθάνομεν βασιλείαν· „Ἡ γὰρ τῆς σοφίας ἐπιθυμία ἀγει πρὸς τὴν αἰώνιον βασιλείαν,“ δὲ αὐτὸς σοφὸς ἐν τῷ εἰ τῆς αὐτοῦ Σοφίας φησίν· ἔδιον δέ, δτι „οὐκ ἔχει πικρίαν ἡ μετ' αὐτῆς διατριβή, οὔτε τι ἀηδὲς ἡ μετ' αὐτῆς κοινωνία, 20 ἀλλ' εὐφροσύνην καὶ χαράν,“ δὲ αὐτὸς σοφὸς ἐν τῷ ὀγδόῳ τῆς αὐτοῦ Σοφίας φησίν. †

* A = Vaticanus 2223, f. 5-68v, copie autographe de Scholarios;

B = Mutinensis 50, f. 10-65, copie autographe;

C = Parisinus 1941, f. 9-55, copie autographe.

4 AC portent les n^os des leçons en marge, B les omet   5-22 en marge AC,
om B   6 τοῦ Θωμᾶ: cf. Contra Gentes, I. I, c. II σοφίαν: φιλοσοφίαν C
11 Eccli. 14, 22 διατριβων: διάγων C   15 Sap. 7, 14   18 Sap. 6, 21   19 Sap. 8, 16

Τέσσαρα τιγά τῷ ἀνθρώπῳ ἐκ τῆς φιλοσοφίας προσγίνονται· σωτηρία, μακαρίστης, ἀσφάλεια καὶ τὸ μέγιστον ἐλευθερία. Καὶ τοῦτο δύναται θείανυσθαί σύτως.

Ἐκεῖνο γὰρ λέγεται σεσωσμένον, ὃ πρὸς τὸ ὄφειλόμενον ἀφικνεῖται· τέλος, πάντων κωλυμάτων ἀφαιρεθέντων, ὥσπερ ναῦς τότε σεσῶσθαι λέγεται, ὅταν πρὸς τὸν ἔσχατον καταγνήσῃ λιμένα, μὴ προστάντων αὐτῇ τοιχῷ κωλυμάτων· ἀλλὰ διὰ τῆς φιλοσοφίας ὃ ἀνθρωπος ἀφικνεῖται πρὸς τὸ πρέπον τέλος, τὸ ἀνθρώπινον ἐγκλονότι καὶ ίδιον· διὰ φιλοσοφίας ἡραὶ ὁ ἀνθρωπος σψύζεται. Ή μεῖζων ἀφ' ἑαυτῆς φανερός. Ή ἀπόδεξες τῆς ἐλάττους, διὰ τὸ ίδεον τέλος τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶ τὸ ἐπίστασθαι, διότι ὁ ἀνθρωπος ἐστὶ διὰ τὴν γνώσεων ψυχήν, καὶ ὁ νοῦς ἐστὶ διὰ τὸ ἐπίστασθαι, κατὰ τὸν Φιλόσοφον, ἐν τῷ τῶν Ἡθικῶν καὶ τρίτῳ τῶν Περὶ ψυχῆς. Τὸ δὲ αὐτὸν καὶ Βοττίος φησὶν ἐν τῷ Περὶ παραμυθίας βιβλίῳ. Ἀλλὰ διὰ φιλοσοφίας ἀφικνεῖται ὁ ἀνθρωπος πρὸς τοῦτο τὸ τέλος, διότε ἐστὶ τὸ ἐπίστασθαι. Ἄρα, καὶ τὰ λοιπά. Καὶ τὰ κωλύματα δὲ διὸ ὡν τις εἰργεῖται δύναται τοῦ πρὸς ἐκεῖνο τὸ τέλος ἀφικέσθαι, διὰ τῆς φιλοσοφίας ἐνεργάσονται πάντα, ὥσπερ εἰσὶν αἱ αἰσθηταὶ γῆδοναι καὶ τὰ θέλγητρα, διότι διὰ ταύτας πολλοὶ κωλύσονται, ὥστε μὴ δύναται σχολάζειν τὴν ἐπαστήμην καὶ τὴν θεωρίαν τῆς ἀληθείας. Καὶ τοῦτο βούλεται καὶ Ἀριώνος ἐν τῇ ἐπιτομῇ τοῦ βιβλίου τῶν Ἡθικῶν, λέγων σύτωσι μεταξύ· Λεῖ δὲ ἀποπτηθῆν τοῦ ἐπιθυμεῖν· αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι, τοιτέστιν αἱ αἰσθηταὶ γῆδοναι, τὴν τοῦ λόγου ἐνέργειαν καταπίγουσιν, γηὶ μᾶλλον βυθίζουσιν· αἱ γὰρ τοιοῦται τῶν ἀνθρώπων, αἱ τὰς αἰσθητὰς γῆδονάς ἐγκλονότι διώκονται, βιοταγματώδεις εἰσὶ κτηνῶν βίον αἴροντες·¹ διὸ δὲ τῆς φιλοσοφίας τοῦτο τὸ κώλυμα ἀναφεῖται· γηὶ γὰρ φιλοσοφία ταῦτα τὰ τῶν αἰσθήσεων θέλγητρα φεύγειν διέδικτει, καὶ ὁ φιλόσοφος ἀτεχνῶς ἐνάρετός ἐστιν, | ὡς διῆλον ἂν γένοιτο τῇ ἐπαγγεγόῃ ἐφ' ἐκάστης τῶν ἀρετῶν. Ἀλλ' ὁ τοιοῦτος φιλόσοφος κεχώρισται τῶν τοιούτων αἰσθητῶν γῆδονῶν. Ἄρα, καὶ τὰ λοιπά. Εἰσὶν ἔτι τοιγέτες ἀλλοι, εἰτινες εἰργονται τούτου τοῦ τέλους τοῦ οἰκείου τῷ ἀνθρώπῳ, διπεριττοὶ δὲ τὸ ἐπίστασθαι, διὰ τὴν τῶν κοσμικῶν πραγμάτων φροντίδα, γηὶ τῶν ἔξωθεν ἀγαθῶν, ὡς που τίς φησιν· „Ἐκεῖνός ἐστι τοφότερος, διτις ἐλάχιστα φροντίδει, οὗ ἐν γειρῇ ὁ κόσμος ἐστίν.“ Διὸ δὲ τῆς φιλοσοφίας ὁ ἀνθρωπος ἐκ ταύτης τῆς τῶν κοσμικῶν πραγμάτων φροντίδος ἐλευθεροῦται. Ἔνιοι δὲ κωλύσονται τοῦ τοιούτου τέλους, δὲ τοιτέστι τὸ ἐπίστασθαι, διὸ ἀπόγνωσιν· αὐτοὶ γὰρ ἀπελπίζουσι καὶ πιστεύουσιν ἐκτοὺς μηδὲν εἰδέναι. Τοιτὲ δὲ τὸ κώλυμα διὰ φιλοσοφίας ἀναφεῖται, διότι τὸν ἐν φιλοσοφίᾳ πεπειραμένον ἀνάγκη εἰδέναι, διτις γηὶ τῆς ἀληθείας γνῶσις σύντονη ἐστι τινὶ ἀδύνατος, καὶ διὰ τοῦτο διὰ φιλοσοφίας ὁ ἀνθρωπος

1 ἐκ τῆς φιλοσοφίας τῷ ἀνθρώπῳ C

ἀφικνεῖται πρὸς τὸ προσῆκον τέλος, τῶν κωλυμάτων ἀναρρουμένων, καὶ οὕτω διὰ φιλοσοφίας ὁ ἄνθρωπος σώζεται.

Δεύτερον, ἡ φιλοσοφία ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ἀσφαλῆ, διέτι: ἡ ἀσφάλεια ἐστὶ σταθμός τοις ἡ ἀκινησίᾳ· διὸ τὸν ἄνθρωπον πρὸς πάντα ὅμοιον, εἴτε τὰ εὐτυχή, εἴτε τὰ ἐναντία, σταθμός ἐστιν εἰτούν ἀκίνητος, ἀνδρείως διακείμενος, κατὰ τὸν Φιλόσοφον ἐν τρίτῳ τῷ Ἡθικῷ· βούλεται γάρ τὸν φιλόσοφον εἶναι σπουδαῖον, ἀνδρείως διακείμενον πρὸς πᾶσαν τύχην· καὶ καθὼς τὸ τετράγωνον, ἀπουσίᾳ ἀνθρώπου εστίν, διὸ καὶ τὸν τρόπῳ τρόπῳ ἔχει, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ σπουδαίου ἄνθρωπου εστίν, διὸ καὶ τοῖς εὐτυχέστατοῖς συμφοραῖς ἀσφαλεύεται: καὶ διὰ τοὺς διακείμενους. Ταύτης δὲ καὶ ¹⁰ Βοήτιος τῆς διανοίας ἐν τῷ τρίτῳ τῷ παραμυθίᾳ εστίν, διὸ βούλεται τὸν σοφὸν ἄνθροπον μὴ χαλεπάνειν τοῖς ἀτυχήμασιν· Ισως γάρ αὐτὸν δεῖ διακείσθαι, τουτέστι μήτε ἐν τοῖς εὐτυχήμασιν ἐπαίρεσθαι, μήτε ἐν τοῖς ἐγκαίροις ταπεινωσθαι καὶ συνθλίβεσθαι. "Οθεν περὶ τοιούτου λέγεται: ἐν αὐτῷ τῷ τῆς Παραμυθίας βιβλίῳ, διὰ ληφθεὶς ¹⁵ ὑπὸ τυράννου καὶ τὸν ἀπόρρητα τῆς πόλεως λέγειν ἀναγκαῖόμενος, | ἐπεὶ περὶ τοῦ θρόνου τοῦτο ποιεῖν διὰ τὸ κοινὸν ἀγαθόν, εἰς τὴν δύναμιν ἀπέπτυσε τοῦ τυράννου. Οὕτως οὕτω δείκνυται, διὸ διὰ τῆς φιλοσοφίας διὰνθρωπος ἀσφαλῆς ἀποκαθίσταται.

"Ετι, ἡ φιλοσοφία ποιεῖ μακάριον τὸν ἄνθρωπον, διέτι: κατὰ τὸν ²⁰ Φιλόσοφον ἐν τῷ Ἡθικῷ, ἡ ἄνθρωπίνη εὐδαιμονία συγίσταται: ἐν τῇ κατὰ γενοῦ ἐνεργείᾳ· ἡ δὲ κατὰ γενοῦ ἐνεργεία εστὶν αὐτή, ἡ φιλοσοφία, ητοις εστὶ γνῶσις τῶν ὅντων, καὶ μάλιστα τῶν πρώτων ὅντων. Διὰ τοῦτο ἡ φιλοσοφία τὸν ἄνθρωπον ποιεῖ εὐτυχῆ καὶ μακάριον. Διὰ τοῦτο καὶ τοις σοφός φησι· „Τοῦτο ἡ φιλοσοφία μοι ἐπαγγέλλεται, ἵνα τῷ Θεῷ με ²⁵ ισον ποιήσῃ.“ Τὸ δὲ αὐτὸν καὶ Βοήτιος ἐν τοῖς Περὶ παραμυθίας φησίν, διὰ „πάντες οἱ ἐπιστήμονες καὶ φιλόσοφοι τρόπῳ τινὶ θεοὶ εἰσιν“.

"Ετι, ἐλεύθερον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ἡ φιλοσοφία, διέτι, ὡς δῆλον εστὶν ἐν τῷ προαιμίῳ τῆς Μετὰ τὰ φυσικά, ἐλεύθερόν εστι τὸ ἔχυτον χάριν ἐν καὶ μὴ ἄλλου εἶνεν· αἱ δὲ θεωρητικαὶ ἐπιστήμαι, κατὰ τὸν ³⁰ Φιλόσοφον, εἰσὶν ἔχυτῶν χάριν, τουτέστι διὰ τὴν τελείωσιν τοῦ ἄνθρωπου ἐν τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας καὶ διὰ τὴν τῆς ἀγνοίας φυγήν. Διὰ τοῦτο ποιεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον.

"Ετι, τοῦτο ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον, διὰ ποιεῖ αὐτὸν ἄξιον τοῦ τοὺς ἄλλους πάντας ιθύνειν· διὸ φιλόσοφος εστὶ τοιοῦτος, καθάρι φησιν· ³⁵ „Ἐι βούλει πάντα σοι διποτάττεσθαι, σαυτὸν φιλάσσας διπόταξον τῷ λόγῳ· πολλῶν γάρ οὐρέεις, ἐξι διόγος σου πρότερον βασιλεύσῃ.“ Καὶ διὰ τοῦτο ἡ φιλοσοφία ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον, καὶ τούγαντίον ἡ ἀγνοία τοὺς ἄνθρωπους διούλους ποιεῖ.

Διαίρεσις τῆς φιλοσοφίας.

Αὕτη δὲ ἡ φιλοσοφία διαιρεῖται: εἰς θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν, διὰ τὴν μὲν θεωρητικὴν τάπτεται πρὸς τὸ ἐπιστασθαι, ἡ δὲ πρακτικὴ πρὸς τὸ ἔνεργειν, κατὰ τὸν Φιλόσοφον ἐν β' τῶν Μετὰ τὰ φυσικά. Αἱ θεωρητικαὶ δὲ ἐπιστήμαι: διπλαῖ εἰσὶν· τινὲς μὲν γάρ εἰσὶν ὑπουργικαί, ἄλλαι δὲ ἀρχοεἰδεῖς. Αἱ ἀρχοεἰδεῖς θεωρητικαὶ ἐπιστήμαι εἰσὶ τρεῖς, δηλονότι· f. 6^τ φυσική, μαθηματική καὶ θεολογία: δὲ δύο, ἡ γραμματική καὶ λογική.

Περὶ τῶν θεωρητικῶν ἀρχοεἰδῶν ἐπιστημῶν.

Φυσική. — Φυσική ἐστιν ἐπιστήμη ἡ περὶ τῶν κινήτων δυντῶν, διότι εἰσὶν, διὰ τὸ ἀνθρώπος καὶ τὸ ζῷον καὶ τὰ δημοτικά, οὐχ ὑπὸ τῇ διαθέσει, ὅφ' ἣ ἔνεργεια κινοῦνται καὶ αἰσθάνονται, διότι οὕτως εἰσὶ μερικά, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῶν ἐπιστήμη· ἀλλ' ἔστι περὶ αὐτῶν ἐπιστήμη, θεωρουμένων καθ' αὑτὰ καὶ ἀπολελυμένως ὅσον πρὸς πᾶσαν ζήτησιν τοῦ κινητοῦ αἰσθητοῦ· καὶ οὗτοι περὶ αὐτῶν ἐν τῇ φυσικῇ θεωρεῖται ἐπιστήμη ὅσον πρὸς τὰ ἐνυπάρχοντα αὐτοῖς κατὰ τὴν εἰρημένην ζήτησιν.

Μαθηματική. — Μαθηματική δέ ἐστιν ἐπιστήμη ἡ περὶ τῶν δυντῶν ἐκείνων πραγματευομένη, ἡ κατὰ τὴν ἴδιαν φύσιν ἐξ ἀφαιρέσεως εἰσὶν εἴτε γάρ εἰσθια: δύνανται τῶν αἰσθητῶν ποιοτήτων, ὥσπερ δὲ ἀριθμὸς καὶ τὸ μέγεθος. Καὶ καλῶς λέγω κατὰ τὴν ἴδιαν φύσιν, διὸ ἐκεῖνα διπερὶ διὰ τοῦ γοῦ μόνον δύνανται γεῖσθαι, μὴ νοούμενων τινῶν ποιοτήτων αἰσθητῶν, ὥσπερ αἱ σύσταται διὰ τὸ ἀνθρώπος καὶ τὸ ζῷον δύνανται νοεῖσθαι, μὴ νοούμενων ποιοτήτων τινῶν αἰσθητῶν· καὶ τὸ χρώμα δημοίως δύναται νοεῖσθαι: ἔγευ τοῦ γοῦ νοεῖσθαι εἶναι αἰσθητόν, διότι τὸ εἶναι αἰσθητόν οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς ὑπάρχειας ἢ τῆς οὐσίας τοῦ χρώματος. "Ομως ταῦτα τὰ φυσικὰ δύντα καθ' ἔχυτὰ ἢ κατὰ τὴν αὐτῶν φύσιν ἀφορίζουσιν ἐκαυτοῖς ὥρισμένην συμπλοκὴν αἰσθητῶν ποιοτήτων πρὸς τὸ σώζεσθαι ἐν τῇ ὕλῃ, σύτως, ὥστε ἐν ἄλλῃ συμπλοκῇ μὴ δύνασθαι σώζεσθαι. Ἀλλὰ τὰ μαθηματικὰ δύντα καὶ κατὰ τὴν ἴδιαν φύσιν, διοθέντος μὴ εἶναι γοῦν, ἀφαιρετά εἰσὶν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ποιοτήτων διὰ τὸ μηδεμίαν φύσιν ἐκαυτοῖς ἀφορίζουσιν, ὥσπερ δὲ ἀριθμὸς καὶ τὸ μέγεθος οὐκ ἀφορίζουσιν ἐκαυτοῖς τινὰς αἰσθητὴν ὕλην, ἀλλὰ δύνανται εὑρίσκεσθαι ἐν διοικήσητε ὕλῃ καὶ ἀπωστήσητε διατεθειμένη· οὕτω δὲ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῶν φυσικῶν· ὥσπερ τὸ ἀνθρώπουν εἶδος πρὸς τὸ σώζεσθαι ἐν τῇ ὕλῃ ζητεῖ ὥρισμένην συμπλοκὴν αἰσθητῶν ποιοτήτων.

Θεολογική. ἡ μετὰ τὰ φυσικά. — "Η θεία δὲ ἐπιστήμη ἔστιν ἡ περὶ τῶν δυντῶν τῶν χωριστῶν, ἡ μᾶλλον κεχωρισμένων τῆς κινήσεως

1 ή add avant διαιρεσις B 8 Περὶ — ἐπιστημῶν om B 9 Φυσική om BC
16 Μαθηματική om BC 85 Θεολογική — φυσικά om BC

καὶ τῆς ὑλῆς κατὰ τὸ εἶγαι, ὥσπερ ὁ Θεός καὶ αἱ νοῖσεις· εἰ γὰρ καὶ
ἐν τῇ Μετὰ τὰ φυσικὰ τὸ ὄν, καθὸ ὄν, ἐστὶν ὑποκείμενον, | ὅμως πάντα f. 7
τὰ ἐκεῖσε διορθώμενα τάττονται· τελικῶς πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ θεοῦ, ἐν τῷ
διορθωταῖς περὶ τῶν χωριστῶν οὖσιν.

Α αὐτὴ διείρεσις πλατύτερον. — Άνωθεν οὖν ἀρχομένοις βητέον ε
δτι, ὡς φησιν δ Φιλόσοφος ἐν τῷ Μετὰ τὰ φυσικά, τρία εἰσὶν
ἀρχοειδῆ μέρη τῆς θεωρητικῆς ἐπιστήμης, δηλονότες ἡ φυσική, ἡ μαθη-
ματική, καὶ ἡ θεῖα, τουτέστιν ἡ μετὰ τὰ φυσικά. Καὶ οἱ λόγοις ταῦτης
τῆς προτάξεως ἔστιν, διτοιοτέρημα: διακρίνονται κατὰ τὴν διάκρισιν
τῶν ἀντικείμενων κατὰ περὶ τὸν εἰσὶν, ὡς δηλον ἔστιν ἐν τῷ τρίτῳ Περὶ το
ψυχῆς. Ἀλλὰ τὰ διαφορικά θεωρητικά πράγματα εἰσὶ τριπλα, δηλονότες
τὰ φυσικά, τὰ μαθηματικά καὶ τὰ θεῖα. Εἰσονται ἀρα τρεῖς ἐπιστήμα:
θεωρητικαὶ ἀρχειδεῖς, δηλονότες ἡ φυσική, ἡ μαθηματική, καὶ ἡ θεῖα. Ή
ἐλάττων δεῖκνυται σύτως, διτοιοτέρημα: τονάλι μὲν τῶν πραγμάτων εἰσὶν αἰσθητὰ καὶ
κινητὰ καὶ μετακινητὰ ἡ ἔγρυπτα τάξιν τονάλι πρὸς τὴν αἰνῆσιν, καὶ περὶ τούτων
ἐστιν ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη, ἡ θεωρεῖσα τὸ αἰνητὸν δικαίως καθὸς κινητόν,
καὶ τὸ αἰσθητόν, καθὸς αἰσθητὸν αὐτὸν, ὥσπερ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρόν,
καὶ θυρεόν καὶ ξηρόν, ὡς αύτως δὲ καὶ περὶ τῶν ὄμοιών. Εχοντα δὲ
τάξιν ἡ ἀπόδοσις εἰρηταί, διότι ἔστι τις οὐσία, ἥτις κατὰ τὴν ἴδιαν
ὑπαρξίαν ἔκυρτης τέτακται πρὸς τὸ σύζεσθαι ἐν τῷ εἶναι κατὰ διαρισμένην συμπλοκὴν τῶν αἰσθητῶν ποιετήτων σύτως, ὥστε ἐπέρριξις αἰσθέσεις μὴ συγ-
τρέεσθαι τὸ εἶδος, ὥσπερ ὁ ἀνθρώπος καὶ πάντα τὰ εἴδη τῶν αἰσθητῶν
οὖσιν. Ἀλλοι δὲ εἰστι τὰ μαθηματικά, καὶ τοῦτο εἰστι συνηγμένον ἐν
τῷ εἶναι μετὰ τῆς αἰσθητῆς ὑλῆς· κατὰ τὴν ἴδιαν μέντοι γε φύσιν οὐκ
ἀφορίζει ἔκυρτη συμπλοκὴν τινα αἰσθητῶν ποιετήτων, ὥστε συγτρέεσθαι ας
ἐν τῷ ὑποκείμενῳ, αἷς ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ μέγεθος· καὶ περὶ τούτων τῶν
ὄντων αἱ μαθηματικαὶ εἰσὶν ἐπιστήματα, αἵτινές εἰσι τέσσαρες, δηλονότι
ἀριθμητική καὶ γεωμετρία, αἱ εἰσι καθαρῶς μαθηματικαί, καὶ μουσική
καὶ ἀστρολογία, αἱ εἰσι πᾶν μαθηματικαὶ καὶ πᾶν φυσικαί· καὶ διότι ταῦτα
τὰ μαθηματικὰ ὅντα εἰσὶ κατὰ τὸ εἶναι | συνηγμένα μετὰ τῶν αἰσθητῶν, f. 7
κατὰ τὴν ἴδιαν μέντοι γε φύσιν οὐκ ἀφορίζουσιν ἔκυτοις ποιέτητά τινα
αἰσθητήν, ὡς εἰρηται, διὰ τοῦτο αὐτὸν εἰσὶν ἀφαιρεσίς κατὰ τὸν νοῦν
ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν, διότι ἡ κατὰ τὸν νοῦν ἀφαιρεσίς οὐκ ἔστιν ἄλλο ἢ
τὸ νοεῖν τι πρότερον ἐν τῷ εἶναι συνηγμένον μετὰ θατέρου, μὴ νοοῦντα
τὸ ὑστερον. Τὰ δὲ μαθηματικά εἰσι συνηγμένα μετὰ τῶν αἰσθητῶν, 25
καὶ εἰσὶν αὐτῶν πρότερα κατὰ τὴν φύσιν διὰ τὸ μὴ ἀφορίζειν ἔκυτοις
ποιέτητας αἰσθητάς. Εἰσὶν ἀρα ἀφαιρετὰ κατὰ τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν
αἰσθητῶν.